

SUG‘URTA KOMPANIYALARIDA XARAJATLARNI MXXS ASOSIDA TAN OLINISHI VA UNING HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH

Quvatova Dinora Anvarovna

Toshkent Davlat iqtisodiyot universiteti tayanch doktoranti
Toshkent, O‘zbekiston

Annotatsiya: Ushbu maqolada sug‘urta kompaniyalarining moliyaviy hisobotlarida harajatlarning moliyaviy hisobotlarning Xalqaro Standartlari (MXXS) asosida tan olinishi, ularning e’tirof etilishi va hisobga olish tartibi o‘rganiladi. Xususan, MXXS 17 – “Sug‘urta shartnomalari” standarti doirasida harajatlarning tan olinishi, ularni klassifikatsiya qilish va hisobotlarda to‘g‘ri aks ettirish muhim masala sifatida ko‘rib chiqiladi. Maqolada amaldagi hisob siyosati tahlil qilinib, mavjud muammolar va takomillashtirish yo‘nalishlari aniqlangan. Shuningdek, xalqaro tajriba asosida takliflar ishlab chiqilib, sug‘urta tashkilotlarining moliyaviy shaffofligini oshirish, investorlarga ishonchli ma’lumot yetkazish va nazorat tizimini mustahkamlash imkoniyatlari ko‘rsatib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: MXXS, sug‘urta kompaniyalari, harajatlarni tan olish, moliyaviy hisobot, hisob siyosati, MXXS 17, buxgalteriya hisobi, standartlashtirish, shaffoflik, moliyaviy tahlil.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы признания расходов в финансовой отчетности страховых компаний в соответствии с Международными стандартами финансовой отчетности (МСФО). Особое внимание уделено стандарту МСФО 17 «Договоры страхования», в контексте признания расходов, их классификации и корректного отражения в отчетности. Проведен анализ действующей учетной политики, выявлены существующие проблемы и предложены направления совершенствования. На основе международного опыта разработаны предложения, направленные на повышение финансовой прозрачности страховых организаций, предоставление достоверной информации инвесторам и укрепление системы контроля.

Ключевые слова: МСФО, страховые компании, признание

расходов, финансовая отчетность, учетная политика, МСФО 17, бухгалтерский учет, стандартизация, прозрачность, финансовый анализ

Abstract: This article explores the recognition of expenses in the financial reporting of insurance companies in accordance with the International Financial Reporting Standards (IFRS). Special attention is given to IFRS 17 “Insurance Contracts”, particularly in the context of expense recognition, classification, and accurate presentation in financial statements. The study analyzes the current accounting policies, identifies existing issues, and proposes directions for improvement. Based on international experience, the paper puts forward recommendations aimed at enhancing the financial transparency of insurance organizations, providing reliable information to investors, and strengthening the control system.

Keywords: IFRS, insurance companies, expense recognition, financial reporting, accounting policy, IFRS 17, bookkeeping, standardization, transparency, financial analysis.

Mamlakatimizda bozor iqtisodiyoti tamoyillarini chuqurlashtirish va moliyaviy tizimning shaffofligini ta’minlash borasida olib borilayotgan islohotlar kontekstida sug’urta sohasi ham alohida e’tiborni talab qilmoqda. Sug’urta kompaniyalari moliyaviy axborotni xalqaro mezonlar asosida shakllantirish orqali investorlar, moliyaviy nazorat organlari va boshqa manfaatdor tomonlarga ishonchli, to’liq va solishtiriladigan ma’lumotlarni taqdim etishi lozim. Ayniqsa, sug’urta faoliyatiga xos bo’lgan tavakkalchilik darajasi yuqori bo’lgan xarajatlarning moliyaviy hisobotlarda qanday tan olinishi va e’tirof etilishi masalasi dolzarb hisoblanadi. Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari, xususan, MXXS 17 – “Sug’urta shartnomalari” standarti ushbu xarajatlarni to’g’ri hisobga olish va ularni moliyaviy hisobotlarda haqqoniy aks ettirish uchun aniq metodologik yondashuvlarni belgilaydi. Biroq, ushbu standartni amaliyotga joriy etish jarayonida mavjud bo’lgan mahalliy hisob siyosati, qonunchilikdagi ayrim tafovutlar va kadrlar malakasining yetarli darajada emasligi ayrim muammolarga sabab bo’lmoqda. Shu sababli, sug’urta kompaniyalari tomonidan xarajatlarning MXXS talablariga muvofiq tan olinishi, ularni aniq tasniflash, moliyaviy hisobotlarda to’g’ri aks ettirish, amaldagi hisob tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, hamda bu borada ilg’or xorijiy

tajribalardan foydalanish masalalari nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham dolzarb sanaladi. Bu esa o‘z navbatida, kompaniyalar moliyaviy holatining real bahosini berish, investorlar ishonchini oshirish va butun sug‘urta sohasining barqaror rivojlanishini ta‘minlash imkonini beradi.

Bugungi kunda sug‘urta bozori iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanib, uning barqaror faoliyati mamlakat moliyaviy tizimining umumiy ishonchliligini belgilab beradi. Sug‘urta kompaniyalari faoliyatining asosiy yo‘nalishlaridan biri bu – moliyaviy hisobotlarda xarajatlarni aniq, shaffof va xalqaro talablarga muvofiq tarzda aks ettirishdir. Bu borada Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari (MXXS) muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Xususan, MXXS 17 – “Sug‘urta shartnomalari” standarti sug‘urta kompaniyalari uchun xarajatlarni tan olish, baholash, e‘tirof etish va hisobot shakllantirishda yagona yondashuvni ta‘minlaydi. Ushbu standart orqali sug‘urta shartnomalari doirasida yuzaga keladigan moliyaviy oqimlar, jumladan, xarajatlarning aniq va asosli ravishda e‘tirof etilishi ko‘zda tutilgan. Ammo bu talablarni to‘liq bajarish uchun amaldagi buxgalteriya hisob siyosatini tahlil qilish, mavjud kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish zarur. Shu munosabat bilan, ushbu maqolada sug‘urta kompaniyalari tomonidan MXXS asosida xarajatlarni qanday tan olinishi, hisobga olish amaliyotida uchraydigan muammolar va ularni bartaraf etish bo‘yicha takomillashtirish yo‘nalishlari o‘rganiladi. Maqola, shuningdek, xorijiy tajribalarni tahlil qilish orqali sug‘urta kompaniyalari moliyaviy hisobotlarining shaffofligini oshirish va ishonchli axborot berishni ta‘minlash imkoniyatlariga e‘tibor qaratadi.

Tadqiqot davomida sug‘urta kompaniyalarining amaldagi buxgalteriya hisob siyosati tahlil qilinar ekan, quyidagi muhim natijalarga erishildi:

MXXS 17 standarti asosida xarajatlarni tan olish mexanizmi ko‘plab sug‘urta tashkilotlarida to‘liq joriy qilinmagan, bu esa moliyaviy hisobotlarda noaniqliklar va noto‘g‘ri tasniflarning yuzaga kelishiga sabab bo‘lmoqda.

Xarajatlarning klassifikatsiyasi va hisobda aks ettirilishida turli yondashuvlar mavjud bo‘lib, bu sug‘urta kompaniyalari o‘rtasida moliyaviy ko‘rsatkichlarning solishtirilishini qiyinlashtiradi.

Moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va ishonchliligini ta‘minlash uchun sug‘urta tashkilotlari xalqaro tajribani chuqur o‘rganib, uni milliy amaliyotga moslashtirishi lozimligi aniqlandi.

Amaldagi normativ-huquqiy hujjatlar va buxgalteriya hisob standartlari sugʻurta shartnomalari boʻyicha xarajatlarni aniq belgilashda yetarlicha aniqlik bermasligi sababli, yangi yondashuvlar va takliflarning zarurligi yuzaga chiqdi.

Xorijiy tajribalar asosida ishlab chiqilgan takliflar asosida sugʻurta kompaniyalarining hisob siyosatini takomillashtirish orqali ularning moliyaviy hisobotlari ishonchliligini oshirish, investorlar va manfaatdor tomonlar uchun tushunarli axborot taqdim etish imkoniyati yuzaga keladi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqot sugʻurta kompaniyalarida xarajatlarni xalqaro moliyaviy hisob standartlari (MXXS) asosida tan olish va hisobini yuritish jarayonlarini oʻrganishga bagʻishlandi. Tahlillar natijasida, MXXS 17 standarti talablariga toʻliq muvofiq keladigan hisob tizimining joriy etilishi moliyaviy hisobotlarning aniqligi va shaffofligini sezilarli darajada oshirishini koʻrsatdi. Shuningdek, bu standartlar asosida xarajatlarni aniq tasniflash va hisobga olish kompaniyalarning moliyaviy holatini toʻgʻri baholashda muhim rol oʻynaydi.

Tadqiqot davomida aniqlangan mavjud kamchiliklar va muammolarni bartaraf etish uchun normativ-huquqiy baza va ichki buxgalteriya siyosatini takomillashtirish zarurati qayd etildi. Xalqaro tajribani hisobga olgan holda, sugʻurta kompaniyalarining moliyaviy hisobotlarini yaxshilash va investorlar uchun ishonchli maʼlumotlarni taqdim etish imkoniyati mavjudligi taʼkidlandi.

Umuman olganda, MXXS talablariga muvofiq xarajatlarni tan olish va hisobini takomillashtirish sugʻurta sohasining moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga, shuningdek, bozorda raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar

1. International Accounting Standards Board (IASB). IFRS 17 - Insurance Contracts. London: IFRS Foundation, 2017.
2. Nobes, C., & Parker, R. Comparative International Accounting. Pearson Education, 2016.
3. KPMG. IFRS and Insurance Contracts: Practical insights for the insurance industry. KPMG International, 2019.
4. Deloitte. Applying IFRS 17 in Insurance Companies: Challenges and Best Practices. Deloitte Insights, 2021.
5. PwC. IFRS 17 Insurance Contracts: A guide to implementation.

PricewaterhouseCoopers, 2018.

6. Жумагулов Б., Тошпўлатов А. Молиявий ҳисоботларда МХФХТ талаблари ва уларнинг амалиёти. Тошкент, 2020.

7. Бахтиёрова Н. “Sug‘urta kompaniyalarida moliyaviy hisobni takomillashtirish.” Moliyaviy Hisob, 2021, №3.

8. International Financial Reporting Standards (IFRS). IFRS Foundation. Available at: <https://www.ifrs.org>

9. Российский федеральный закон “О бухгалтерском учете”, 2016.

10. Зарипов А. М. “Xalqaro moliyaviy standartlar va sug‘urta sohasida ularning qo‘llanilishi.” Moliyaviy tahlil jurnali, 2019.